

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ՀԱՆԳԻՍՏ

Տ. ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

(1869 — 1935)

Վերջին վարկեանին (21 Հոկտեմբեր) միայն իմացանք ցաւալի իրողութիւնը: Ազգն ամբողջ լացաւ արդէն իր մեծատաղանդ զաւակին կորուստը այն օրէն՝ ուր գիտութիւնը առաւ իր վճիռը անոր եղբրական վախճանին մասին: Իրաւ, իր հիւանդի մահիճին շուրջը պատած սեւ մուշկին մէջ տարիններ է Վեր կը նշուէր տակաւին պզտիկ լոյս մը, որ յոյսէ աւելի իղձն էր ամէնուս: Այդ իղձն է տնաւոր կը փչրուէ վերջապէս, երբ հայ երգին ու հայկական երաժշտութեան տրտանը, զոհ՝ տարագրութեանց չարաշուք սարսափներուն, յաւիտենապէս կը փակէ իր աչքերը այս կեանքին դէմ: Հանգիստ իր հոգւոյն: Երբզանք իր յիշատակին:

(Կամիտաս Վարդապետ մահացած է Փարիզ, 20 տարի մնալէ ետք հոգեբուժական հիմնարկի մը մէջ հոն — Մ. Խ.)

(«Սիոն», 1985, Թ. Յարի, Նոյեմբեր, Թիւ 11, էջ 364):

* *

Այս սիւնակին տակ, այս տեղամ կ'ուզենք կէս դար մը եւս ետ երթալ, կանգ առնելու համար յիշատակին առջեւ Ս. Աթոռոյս Երանանշնորհ Գահակալներէն Տ. Ստայի Դ. (Կարապետեան) Պատրիարքի, որ վարժանած է 29 Օգոստոս 1885ին, 21 տարուան արդիւնաւոր պաշտօնավարութենէ մը ետք, 60 տարեկանին:

Երկու իրողութիւններ նշելի են Ստայի Պատրիարքի պաշտօնավարութեան օրերէն: Առաջին՝ ՎՍԽՈՆ ժամադրի հրատարակութիւնը, որ սկսաւ 1866ի սկիզբը և շարունակուեցաւ 12 լման տարիներ, մինչև 1877ի վերջը: Երկրորդ՝ լուսանկարչութեան արուեստը, որ իր նախնական շրջանին մէջ էր դեռ և որուն տիրապետներէն էր Ստայի Պատրիարք,

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

Ամենայն Հայոց Հայրապետի Օծման տարեգործի առիթով, հետեւեալ հեռագիրը յղուած է Մայր Աթոռ. —

Երուսաղեմ, 2 Հոկտեմբեր 1985

Ձեր Սրբութեան զանակալութեան եւ օծման ՅՕԻՎ տարեգործին ուրախ առիթով, հանցեք ընդունիլ մեր, Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան եւ Սպիմանայ համայնքի ջետմագին շնորհակալութիւնները, երկու ու երջանիկ օրերու լաւագոյն բարեմարդու փրկենքով հանգերձ:

ՆԼԻՇԷ ԱՐԲԵՊՍ. ՏԷՐՏԵՐԵԱՆ

Պատրիարք Հայ Երուսաղեմի

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ա Կ Ա Ն Դ — Բ Ե Մ Ա Կ Ա Ն Դ

● ԿԻՐ. 1 Սեպտ. — Ը. Եր Վերափոխման: Ս. Պատրարքը մատուցուեցաւ Ս. Յարութեան Տանարի վերնատան Երաշխաւոր Ս. Աստուածածին մատարն մէջ, ժամադրաւն էր, ըստ ռովորութեան, Տանարին Տեսուչը՝ Հոգւ. Տ. Վաղարշ Վրդ. Խաչատուրեան:

● ԲՆ. 2 Սեպտ. — Նախատեսանքին ի Ս. Յակոբ Նախագահեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Գարեգին Արքեպ. Գաղաշենեան:

● ԳՆ. 3 Սեպտ. — Ս. Յովակիմայ եւ Աննայի: Ս. Պատրարքը մատուցուեցաւ Գեթեմանի Ս. Աստուածածնայ Տանարին մէջ, Հայր Յովակիմ գերեզմանին վրայ, ժամադրաւն էր, ըստ ռովորութեան, Տանարին Տեսուչը՝ Հոգւ. Տ. Հայրիկ Վրդ. Գալայենեան:

● ԵՐ. 7 Սեպտ. — Ս. Թովմայի առաքելոյն: Ս. Պատրարքը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադրի ժամադրաւն էր Հոգւ. Տ. Վանիկ Վրդ.:

— Նախատեսանքին ի Ս. Յակոբ Նախագահեց Գերշ. Տ. Կիրեղ Սպ. Գարեգեան:

ինչպէս նաեւ փայտափորագրութեան (որոնց համար յատկացուած էր Պատրիարքարանի սենեակներէն մին), որմէ գեղեցիկ նմոյշներ պահուած են մինչեւ օրս Ս. Աթոռոյս մէջ: Պահուած է նաեւ, օրուակի մը մէջ, այն քարը, որ վրտարութեան գործողութեամբ հանուած է Պատրիարքի միջափամփուշտէն:

● **Կիր. 8 Սեպտ.** — Գիւն Գօսեոյ Ս. Առնուածանի: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Գեթեմանի Ս. Սատուածանայ Տաճարին մէջ, Տիրամար Ս. Գերեզմանին վրայ: Ժամաբարն էր Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպոյ: Վաւր մերսէն առաջ, Տաճարի Տեսուչ Նոգը. Տ. Հայրիկ Վրդ. Կարգաւց ցանկը Տաճարի նոր կանթեղներուն գուման նիւթապէս օժանդակած ազգայիններուն, ուրոնց՝ ինչպէս նաև երկու օրեր առաջ Տաճարի տարեկան մաքրութեան նպատակով բարեպաշտ տիկիններուն և օրհորդներուն հանգուցեալ հարազատներուն և: Գիւններուն համար կատարուած հանգստեան պաշտօններին նախագահեց Գերշ. Լուսարարապետ Սրբազանը: Ապա, պարտեղին մէջ տրուեցաւ հոգեհոգի:

(Նոսրիստուներուն ցանկը՝ յաջորդ թիւով):

● **Եր. 14 Սեպտ.** — Նիկիոյ Ս. Ժողովոյն (32): Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Գլխադիր, Ժամաբարն էր Նոգը. Տ. Բուրէն Վրդ.:

● **Կիր. 15 Սեպտ.** — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յակոբ, Ս. Կարապետի խորանին վրայ: Ժամաբարն էր Նոգը. Տ. Գոմիտան Վրդ. Շէրպէթեան:

● **Ուր. 20 Սեպտ.** — Նախատանակին ի Ս. Յակոբ նախագահեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Գարեգին Արքեպս:

● **Եր. 21 Սեպտ.** — Ծնունդ Ս. Առնուածանի: Առաւելու, Լուսարարապետ Սրբազան Նոր զլիաւորութեամբ, Միաբան Հայրեր ինքնաշարժերով իշան Գեթեմանի ձորը ու Վերաշափառով մուտք գործեցին Ս. Առնուածանայ Տաճար, ուր Նոգը. Տ. Վաղդիշ Վրդ. մատուց օրուան հանդիսարար Ս. Պատարագը: Ս. Առնուածանայ Գերեզմանին վրայ՝ եպիսկոպոսական գոգեստաւ օրմամբ:

● **Կիր. 22 Սեպտ.** — Բարեկեցեալ Ս. Խաչի պահոց: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերնատան մասրան մէջ: Ժամաբարն էր Նոգը. Տ. Գուսան Արքեպս:

● **Եր. 28 Սեպտ.** — Տօն եկեղեցւոյ ի նաւակաշիւ Ս. Խաչին: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամաբարն էր Նոգը. Տ. Վանիկ Վրդ. Մանկատարեան:

— Մայր Տաճարին մէջ պաշտուած Խաչվերացի մեծանաղէս նախատանակին նախագահեց Գերշ. Լուսարարապետ Սրբազանը, ոգիւ տոյ Կենաց Փայտի մատուցը փոխադրեց Աւագ Սեղան:

— Գիւնբազմեղին, Մայր Տաճարին մէջ պաշտուած Նիկիոյն և Նիկիան Կարգեցին և նախագահեց Լուսարարապետ Սրբազանը:

● **Կիր. 29 Սեպտ.** — Տօն Վերաճում Ս. ԽԱՅԻՆ (629): Մայր Տաճարի Աւագ խորանին վրայ օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը մատուց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Գարեգին Արքեպս: Ընկալեալ օգործութեան համաձայն, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ ազգիս և Ս. Աթոռայ քաղերա՝ Մեղաներն Նոգարց հոգիներուն համար, նախագահութեամբ Գերշ.

Տ. Կիրեղ Նպոյ: Լանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ նաև Ս. Աթոռայ իրանապետ Կարպիս Լինդրեանի հոգեւան համար, ունոր մահուան ջառագանջին առթիւ:

— Կեսօրէ ետք, Մայր Տաճարին մէջ պաշտուած Խաչվերացի մեծանաղէս Անգառատանին նախագահեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Գարեգին Արքեպս:

● **Քշ. 30 Սեպտ.** — Յիւստակ մեղեց: Մայր Տաճարի Ս. Գլխադիր մատրան մէջ պատարագեց Նոգը. Տ. Ոսկի Վրդ. Որդիքեան: Նոգեհանգստեան կարգերուն նախագահեց Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպոյ: (Հանգստեան կարգ կատարուեցաւ նաև գաւիթը՝ Երանանշուրհ Տ. Կիրեղ Պատարագի շիրմին վրայ):

● **Եր. 5 Հոկտ.** — Տօն Խաչի: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Նշան վերնամատրան մէջ: Ժամաբարն էր Նոգը. Տ. Ոսկի Վրդ. Որդիքեան:

● **Կիր. 6 Հոկտ.** — Բարեկեցեալ Վարազդ Ս. Խաչի պահոց: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերնամատրան մէջ: Ժամաբարն էր Նոգը. Տ. Գուսան Արք. Ալանեան:

● **Ուր. 11 Հոկտ.** — Նախատանակը պաշտուեցաւ Ղպտոց Ս. Դեորգայ վանքի եկեղեցւոյ մէջ: Հանդիսարարն էր Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպոյ. Գարեգեան:

● **Եր. 12 Հոկտ.** — Ս. Գեորգայ զօրավարին: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ղպտոց վանքի Ս. Գեորգ եկեղեցւոյ մէջ: Ժամաբարն էր Նոգը. Տ. Ոսկի Վրդ. Որդիքեան: Երթ ու գործի Թափօրները զլիաւորեց Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպոյ: Արարողութեանց աւարտին, Միաբանութիւնը պատուատիրուեցաւ Ղպտոց Նոգը. Տեսչէն:

— Կեսօրէ ետք, Պատր. Փոխանորդ Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպոյ: զլիաւորութեամբ, Միաբան Հայրեր Վերաշափառով մուտք գործեցին Ս. Յարութեան Տաճար, ուր մեր վերնամատրան մէջ պաշտուեցան Ժամերգութիւն և նախատանակ: Ապա կատարուեցաւ Տնօրինական Սրբառանդեացի եկեղեցիան հանդիսաւոր Թափօր Տաճարին ներս: Թափօրապետն էր Նոգը. Տ. Կոմիտան Վրդ. Շէրպէթեան:

● **Կիր. 13 Հոկտ.** — Տօն Վարազդ Ս. Խաչին (650): Գիւնբազմեղին և առաւտեան Ժամերգութեան եկեղեցւոյ պաշտուեցան ի Ս. Յարութիւն, մեր վերնատան մատրան մէջ: Ապա, Գերշ. Տ. Կիրեղ Նպոյ: Մատուց օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը՝ Պրիստոօի Ս. Գերեզմանին վրայ, օրուան ընկացքին նախագահեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Վաղդէս Ա. Կ. ԺԺԻՆ 30-ամեակի առթիւ կատարուած Վաւրապետական Մարթնաշի արարողութեան:

● **Եր. 19 Հոկտ.** — 72 տակնորաց Գրիգորի: Մայր Տաճարի ներքին գաւիթը, Ս. Գեորգայ յեղանին վրայ պատարագեց Նոգը. Տ. Վանիկ Վրդ. Մանկատարեան:

● **Կիր. 20 Հոկտ.** — Այսօր կատարուեցաւ Ունիթի Ս. Գեորգայ վանքի տարեկան օրհ-

տապնացութիւնը: Պատարագեց և քարոզեց Հոգչ. Տ. Սեւան վրդ. Ղարկպեան: Բաւական ժողովուրդ եկած էր Երուսաղէմէն, Եաֆայէն և Հայֆայէն, հակառակ անձեռն տօրին: ● Ուր. 25 Նոկտ. — Նախատեսակը պաշտուեցաւ Ս. Յակոբ: Հանդիսապետն էր Գեւորչեղ Տ. Կիրեղ Եպս.:

● Եր. 26 Նոկտ. — Ս. Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց (Տօն ազգային եւ եկեղեցական): Ըստ սովորութեան, Մայր Տաճարի Աւագ Սեդանին վրայ պատարագեց Ս. Թարգմանչաց Երկրդ. Վարժարանի Տեսուչը՝ Պատր. Փոխանորդ Գեորգ. Տ. Կիրեղ Եպս. Գարեգին: Ընկալեալ սովորութեան համաձայն, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ աղգիս և Ս. Աթոռոյս բարձրագոյն Գալուստ Կիւլպէնկեանին, տիկնոջ և ծնողաց հոգիներուն համար, նախագահութեան Գեորգ. Լուսարարական Սրբազան Նոր:

● Կիր. 27 Նոկտ. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յարութիւն, մեր վերնատան մատրան մէջ: Ժամարարն էր Հոգչ. Տ. Ռուբէն վրդ. Յովակիմեան:

Պ Ա Շ Տ Օ Ն Ա Կ Ա Ն Ք

● Բշ. 2 Սեպտ. — Այսօր վերաբացուեցաւ Ս. Թարգմանչաց Երկրորդական Վարժարանը, ամառային եռամսեայ արձակուրդէն ետք: ● Բշ. 9 Սեպտ. — Կէսօրէ առաջ, Պեճիքայի Ընդհ. Հիւպատոսուհի Տիկին Լիւսի տէ Միթթէնէյը հրաժեշտի այցելութեան եկաւ Պատրիարքարան:

— Երեկոյեան, Մոսկուայի և Համայն Ռուսիոյ Պատրիարք Պիմէնի անուան տօնին առթիւ, Russian Compound-ի մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ եղան Լուսարարական Գեորգ. Տ. Գարեգին Արքեպս., Պատր. Փոխանորդ Գեորգ. Տ. Կիրեղ Եպս., Աւագ Թարգման Հոգչ. Տ. Վանիկ վրդ. և Տիար Գեորգ Հինդլեան:

● Եշ. 12 Սեպտ. — Հրեական մօտալուստ '5746 Նոր Տարուան առիթով (Բշ., 16 Սեպտ ին ղուգադիպող), Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը շնորհարարական հեռագիր յղեց Իսրայէլի Նախագահ Վսեմ. Հայիմ Լէքցօֆի, վարչապետ Վսեմ. Շիմօն Ֆէրէսի, Քիեսէթի (Խորհրդային) Նախագահ Վսեմ. Շլոմօ Լիլլէլի և Երուսաղէմի Քաղաքապետ Վսեմ. Թէտի Քօլլէքի:

— Նոյն առթիւ, վանուցս մօտակայ Դաւթի Բերդի Ջօրանոցին մէջ կայացած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցած էր Գեորգ. Տ. Կիրեղ Եպս.: Հռէկին առաջանալով յարանձանութեան և փոքրամասնութեան ներկայացուցիչներ: Տեղին է հաս յիշել թէ այս տարի Իսրայէլի Նոր Տարին ալ (1406) ընդարգիւցեցաւ Նոյն օրը:

● Կիր. 15 Սեպտ. — Ս. Քաղաք Ժամանեց Կրեդիտ Հայոց Հովիւ Արժ. Տ. Յովակիմ Գնչյ. Հալաւեան, Երեկոյեան և ղաւկին հետ, ներկայ. Ըլլիմա. համար մօրը յուղարկուողութեան: Եւ մօտ մօրը մեծաց Սրբաւորէմ:

● Եշ. 19 Սեպտ. — Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, ընկերակցութեամբ Լուսարարապետ և Պատր. Փոխանորդ Սրբազաններուն և Քարտուղար Տիար Գ. Հինդլեանին, ներկայ եղաւ Պեճիքական Հիւպատոսարանի մէջ Հիւպատոսուհիին կողմէ սարքուած հրաժեշտի ընդունելութեան:

● Դշ. 1 Նոկտ. — Այսօր վերաբացուեցաւ Ժառանգ. Վարժարանն ու Ընծայարանը, մօտ քառամսեայ ամառային արձակուրդէն ետք:

● Եշ. 3 Նոկտ. — Հրէից Սուքքօթի (Տաղաւարանարան) տօնին առիթով, Քաղաքապետ Վսեմ. Թէտի Քօլլէքի կողմէ, Դաւթի բերդին մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ եղան Գեորգ. Տ. Կիրեղ Եպս., Հոգչ. Տ. Վանիկ վրդ. և Տիար Գեորգ Հինդլեան:

● Դշ. 8 Նոկտ. — Արեւմտեան Գերմանիոյ Նախագահ Վսեմ. Ռիխարդ Վօն Վայցէքէրի Իսրայէլ այցելութեան առիթով, ի շարս այլ համայնքներու ներկայացուցիչներուն, Գեորգ. Տ. Կիրեղ Եպս. գլխավորութեան գնաց Պէնսիլանիա օդակայան:

● Դշ. 9 Նոկտ. — Կէսօրին, Քաղաքապետարանի մէջ, ի պատիւ Գերմանիոյ Հանրապետութեան Նախագահին, Քաղաքապետին կողմէ տրուած ճաշկերոյթին ներկայ եղաւ Գեորգ. Տ. Կիրեղ Եպիսկոպոս:

● Եշ. 10 Նոկտ. — Ս. Աթոռ վերադարձաւ Հոգչ. Տ. Սեւան վրդ. Ղարկպեան, որ 6 ամիս ներ առաջ մեկնած էր Ամսթըր, Բիւրսիքներու համար արձակուրդով Ամերիկա մեկնած տեղւոյն Հովիւ Հոգչ. Տ. Վանիկ վրդ. Թօփալեանը:

● Եր. 12 Նոկտ. — Երեկոյեան, Սպանիոյ աղգային տօնին առիթով, Սպանական (Ընդհ. Հիւպատոսի) կողմէ, Հիւպատոսարանի պարտէզին մէջ տրուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Լուսարարապետ Գեորգ. Տ. Գարեգին Արքեպս., Հոգչ. Տ. Սեւան վրդ. և Տիար Գեորգ Հինդլեան:

● Եշ. 17 Նոկտ. — Կէսօրին, Բօսթա Ռիքայի օրերս Իսրայէլ այցելող Նախագահ Վսեմ. Լուի Ալվարէզի ի պատիւ, Քաղաքապետարանի մէջ, Քաղաքապետի կողմէ տրուած ճաշկերոյթին ներկայ եղաւ Գեորգ. Տ. Կիրեղ Եպիսկոպոս:

● Դշ. 22 Նոկտ. — Երեկոյեան, Նորին Սրբաւորութեան Յովնանուս-Պօղոս Բ. Պապին դահակաւութեան Դրդ տարեւործին առթիւ, Նօթի-Տալ հիւրանոցի մատրան մէջ, Պապական Գեւորչեղ Նուիրակին նախագահութեամբ կատարուած Գոհարանակալ Մաղթանքի արտօնութեան և նոր յալորդող ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Լուսարարապետ Գեորգ. Տ. Գարեգին Արքեպս., Պատր. Փոխանորդ Գեորգ. Տ. Կիրեղ Եպս., Հոգչ. Տ. Սեւան վրդ. և Տիար Գեորգ Հինդլեան:

● Ուր. 25 Նոկտ. — Կէսօրէ առաջ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայր այցելեցին American Episcopal Church-ին Նախագահ և Մէլաքիին Անկիւքան Արքեպիսկոպոսը: